

ISBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul I.

No. 3.

SUMARUL:

- E. Lovinescu* . . . Cei ce vin...
Elena Farago . . . Din șoaptele umbrelor
Victor Eftimiu . . . Pădurea Ursitoarelor
Alexandrina Scurtu. Satirul
N. Davidescu . . . Chemarea Pământului
L. Rebreanu . . . Pozna

CRONICI:

- E. Lovinescu*: Războiul și literatura; *Rebreanu*: Letopiseși; *T. Vianu*: O idee feminină, Noua feminitate; *F. Șirato*: Expoziția „Artei Române” (II); *Insemnări informative*: (Lucașfărușul, Floarea ciocioieșului, Păcate, Golgota, Cazul C. Sandu-Aldea)

Editura ALCALAY & Co.

Apare Sâmbăta

UN LEU

SBURATORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

Z. Bărsan, Al. Cazaban, G. Calr, Em. Ciomac, Nichifor Crainic, Radu Cosmin, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săa-Giorgiu, G. Gregorian, E. Lovinescu, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, I. Minulescu, D. Nanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu-Biebea, Mircea Rădulescu, L. Rebreanu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, Alexandria Scurtu, M. Sorbul, G. Stratulat, Cațon Theodorian, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN LEI 50 — ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profesori și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Redacția și Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Str. Câmpineanu, No. 40.

ULTIMA NOUȚATE

EDITURA LIBRARIEI ALCALAY & CO.

RAFUIALA

SCHIȚE ȘI NUVELE DE
L. REBREANU

Se află la toate librăriile din România Mare

PREȚUL 5 LEI

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

ANUL I, No. 3.

3 MAIU 1919.

Cei ce vin...

Cea dintâi datorie a unei reviste e să dea literatură bună. În niște timpuri, în care hrana trupului e atât de mediocră, o bună hrană spirituală e de două ori binevenită. Vom încerca s'o dăm, sprijiniți de cele mai alese elemente active ale literaturii noastre, care nici nu încep nici nu sfârșesc. Nu înseamnă însă că vom da o literatură mai presus de orice critică. Nu cunoaștem o astfel de literatură. Sunt nuanțe pe care avem datoria să le deosebim. Nu împingem dragostea de a îmbrățișa până la lepădarea de sine a sinuciderii. Critica mai trăește chiar și în revistele la care colaborează la un loc toți scriitorii de seamă. Și, dacă nu comentăm în bine sau cu oarecare rezerve firești ceea ce publicăm în însuși «Sburătorul», o facem din pudoarea de a nu vorbi de noi la noi. Această pudoare e și ea una din petalele florii bunului simț.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Critica își păstrează totuși drepturile ei în aprecierea activității generale a scriitorilor. Nu împingem solidarizarea rău înțeleasă până la totala abdicare a spiritului critic. Putem fi mai de folos altfel. Și, în nici un caz, nu voim să ridicăm o școală pe temelia laudei reciproce. Aceasta o spunem pentru cei ce ar privi cu oarecare nedumerire neîncredințată notițele critice din această revistă despre scriitorii cu care pornim totuși alături.

* * *

Mai avem o datorie.

Nu față de public ci față de însăși literatura noastră. Generațiile se succed, sfâșiindu-se. Statuele unora se înalță din sfărîmăturile statuelor altora. O pornire sălbatecă ne împinge să distrugem pe înaintași pentru a ne face loc sub soare.

Noi suntem însă la mijloc, între bătrâni și tineri. Și, dacă dintr'un simț de relativitate istorică avem tot respectul pentru înaintași, datorăm în același timp dragoste și încurajare și celor ce se ridică în urma noastră. Nu dintr'un vulgar instinct de conservare, ci din amintirea încă proaspătă a propriilor noastre greutăți. Voim să-i ajutăm; pe unii voim să-i scăpăm; literaturii, voim să-i dăm forțe noi.

O revistă nu e făcută numai pentru cei consfințiți de opinia publică. Aceștia pot scrie oriunde. O revistă are datoria să caute și elemente tinere. Descoperind un singur talent, și-a îndeplinit menirea cu prisosință. Trebuie să ne uităm deci și în urmă. Din tumultul celor

ce se îngrămădesc la viața literară, trebuie să distingem pe cel ales pentru a-i netezi calea. De-i vom cruța o umilință, îi vom spori talentul; îl vom face să rodească în bucurie. În împrejurările actuale am convingerea că scăpăm și un suflet dela damnație.

E discutabil dacă Românul s'a născut poet. În orice caz el devine lesne pamfletar. Pamfletul e adevăratul gen național. Toți cei ce se izbesc de ingratitudea Muzelor, și opacitatea cititorilor, lunecă lesne spre cel mai ușor gen literar. Talentul lor iritat și înăspriț își găsește o întrebuintare și o răzbunare în flagelație. Pamfletul este deci marea ispiță a celor ce nu reușesc în literatură, pe drept, sau pe nedrept. De vom putea scăpa dela peire uumai pe unul singur dintre aceștia din urmă, vom avea mulțumirea de a ne fi făcut datoria.

* * *

Iată pentru ce vom deschide paginile «Sburătorului» și tinerilor necunoscuți ce și strâng în palme tâmplele înfierbântate. La masa noastră rotundă, cu locuri numărate și hotărâte mai dinainte, vom primi pe rând, și în această calitate binecuvântată, și pe oaspeții inspirați ai generației ce se ridică. În fiecare număr al «Sburătorului» vom da cuvântul și unui scriitor, cu totul nou, sau care nu e încă în de ajuns de prețuit. Nu va fi poate cea mai bună dintre literaturi; va fi însă cea mai aleasă din materialul ce se polarizează în jurul revistei. Publicând-o sub forma aceasta soocială, atragem atenția cititorilor asupra tinerilor ce bat la poarta vieții literare. Timpul îi va selecta, firește, mai bine. Noi nu facem decât să ajutăm timpul. Deschidem porțile publicității celor ce vin. Și nu simțim o bucurie mică, de a ne face, frățește, vestitorii lor. Din lungimea șiragului se vor desprinde poate adevărații lampadofori ai literaturii de mâine, în această goană eternă a generațiilor ce se urmează, trecându-și torța luminii pentru țeluri necunoscute.

E. LOVINESCU

DIN ȘOAPTELE UMBRELOR

Siminoc, floare de pai,
Galben făr'de pată,
Ce durere ne-a 'nrudit
De te-am strâns și te-am păzit?
Ca pe-un dar neprețuit,
Floare ne-cântată?...

Candela cu licăr slab
Pâlpăie 'ndelete, —
Și mănunchiul tău rotat
Nălucește legănat,
Din perete peste pat,
Umbra unei fete...

Ce frăție m'a'ndemnat
Să te-azez în rândul
Cadrelor spre care cat
Ori de câte ori se sbat,
Intre slavă și păcat,
Inima și gândul?...

Raza candelii de sus
I-a' jesut vestmântul,
Și în gândul meu trudit,
Dintr'un licăr năzărit,
Taina care ne-a 'nrudit
Și-a deschis mormântul...

Graiuri celtuite-adânc
Prind să se deslege..

...Unde-va, prin munți pierit,
Doarme-și visul amăgit,
Necântat și ne-băsmîit,
Un fecior de rege...

Cine mi-l șoptește-acum
Basmul fără nume?...
Din ce tainițe cerești,
Mi-a trecut pe la ferești
Umbra ce ne poartă vești
Cu cei duși din lume?...

Crește umbra peste pat, —
Candela-i pe ducă...

...Faimă, fară, tron, palat,
El pe toate le-a lăsat,
Și de toate și-a uitat
Pentru o nălucă...

Și un sferț de veac în șir,
Noapte peste noapte,
Brațele-i întinse'n vânt
Au rostit, nebun de sfânt,
Ruga fără de cuvânt,
Dorul făr'de soapte...

Stânci tăioase, câmpii spinoși,
Grunji de bălți secate,
Noaptea'ntreagă, ceas cu ceas,
Le-a trecut zoritul pas,
Făr'de vaier, nici popas,
Piedecile toate...

Cum și-ar fi putut cârți
Truda și nesporul,
Când năluca lui fugea,
Pe aceeași cale grea,
Mai ușor decât putea
El să-și fugă dorul?...

Zi de zi, de cum trecea
Umbra de chindie,
Cu acelaș pas zorit,
Mers-a drumul nesportit
Până'n noaptea ce-a 'mplinit
Cea de-a noua mie...

Ca nealte-ori de 'ncet,
Ea pășea pe-un munte, —
El din vârful unei stânci,
Peste gol de râpe-adânci,
S'a'ncercat din sbor, pe-brânci,
Stavila s'o 'nfrunte...

Si-a căzut în golul surd,
Ce vui'n neștire,
Și'n genune a rămas,
Ca un oaspe de pripas,
Ciung de brațe, mut de glas,
Cel mai dornic mire...

Zi de zi și nopți de nopți,
Nouăzeci și nouă,
S'au sbătut neconținut,
Cum s'ar sbate-un om rănit,
In adâncul mucezeit,
Brațele-amândouă...

El zăcea, făr'de suspin,
Făr' să-și dea de știre,
Și nici-cum nu se trezi
Până'n cea de-a suta zi
Când în brațe-i lăncezi
Ultima svâcnire...

Doar atuncea s'a trezit
Și privind departe,
Intr'o tainiță din minți —
Văzù fară, tron, părinți,
Și'ntr'un templu'n loc de sfinți
Două brațe moarte...

Iar când ochii și-a deschis
Și a privit aproape,
Lângă dânsul era ea
Ce plecată jos plângea
Și cu'n braț de-al lui săpă
Golul unei groape...

A săpat-o și-a 'ngropat
Brațele amândouă, —
Și-apoi s'a lipit de el
Și încet și ușurel
S'a topit întregă'n el
Ca un pic de rouă...

El finti în suflet lung
Largi priviri streine
Și șopti cu glasul stâns :
— „Nici-odată nu te-am strâns,
Tu, ce brațele mi-ai plâns
Și ai murit în mine...

Și-acum mor și nu mi-or ști
Nici măcar de nume...“
Și din lacrima-i de foc
Răsări atunci, pe loc,
Cel mai galben siminoc,
Cel dintâi pe lume...

Stînsă-i candela și'n geam
Zorii prind să bată, —
Și din umbra'n care stai
Parcă-mi pari și mai bălai,
Siminoc, floare de pai,
Galben făr'de pată...

ELENA FARAGO

PADUREA URSITOARELOR

Dumnezeu adunase pe toți voinicii pământului într'o livadă dela marginea raiului, vecină cu iadul.

Să-i lase în mijlocul paradisului, printre sfinți și sfinte, printre oameni cari trăiseră în umilință și-n fapte bune, nu-i venea Domnului, căci de! voinicii aceștia vărsaseră sângele semenilor, și-ar fi fost păcat; să-i trimeată în iad, iarăș nu se putea, căci iadul e făcut pentru tâlhari și ucigașii de rând.

De aceia, în marea lui înțelepciune, A-toate-făcătorul hôtări să-adăpostească într'un loc unde se auzea și cântecul heruvimilor dar și urletele celor chinuți de Necuratul.

Vântul le aducea mireazma florilor din grădina lui Dumnezeu și duhoarea de pucioasă și de carne triptă din Impărăția Satanei.

Mulți viteji erau adunați într'astă livadă; toate semințiile lumii își trimiseseră acolo câte un mare căpitan, începând cu piticii galbeni a Soarelui-Răsare și sfârșind cu negrii căpcăuni dela buricul pământului: uriași cu ochii albi, veniți din zăpezile dela Miază-Noapte, sălbateci cu pielea roșie aduși dela dracu'n praznic, precum și flăcăi chipeși de prin ținuturile noastre se înfrățeau acum sub cedrii aceleiași poene.

Pe lumea cealaltă, dușmăniile de pe pământ sfârșesc. Toți trăiau acum în bună pace și abia își mai aduceau aminte de patimile ce-i frământau în această vale a plângerei. Ca să-și petreacă vremea, Făt Frumos se lua la trântă cu Smeul-Smeilor și amândoi se rostogoleau pe iarbă spre marele haz al celorlalți.

Mama Smeului ghicea în palma Ienei Cosânzenei, sau dădea cu ghiocul lui Soare-nou, feciorul lui Făt-Frumos, care-și văzu pe taică-său abia în împărăția dreptății.

Jumătate-Om se împrieteniase cu niște maimuțe și toată ziua săreau prin copaci ori se ascundeau prin tufe, spărgând nuci și alune.

Sfărâmă-pietre și cu Strâmbă-lemne făceau bricege, fluere și sfârleze, pe cari le dădeau la copii ori le aruncau peste gard ca să spargă capul dimoniilor.

Iată-i și pe slăviții Alb-Impărat, Roșu-Impărat, Verde-Impărat și toți ceilalți mari voevozi, cari nu se mai luptau între dânșii, omorând atâta mulțime de ostași, ci stau la tafas bătrânește, răsucindu-și mătăniile și trăgând pe nas tabac din tabachera de aur încrustată cu smarande și mărgăritare, a sfântului Petre, păzitorul raiului.

Văzând Dracul atâta voe-bună, mai că-i venea să plesnească de ciudă. Cum să facă el și să strice toată înțelegerea aceasta? Intr'o zi porunci supușilor săi încornorați să-i aducă tot felul de arme și de zale, săbii, buzdugane, sulite, scuturi și pieptare de fier, cu cari își îmbracă vre-o mie de ciraci. Apoi le dădu la toți câte un cal năpraznic și-i trimise la marginea iadului, lângă livada voinicilor, să se bată între ei.

Când văzură voevozii cum scăpăra fierul și când auziră caili nechezând, îi prinse o poftă nebună de isprăvile lor de altădată, căci drept să vă spun, li se cam urăse în grădina lui Dumnezeu, unde viața era în fiecare zi la fel.

Își lăsară jocurile și unul câte unul se apropiară de locașul Satanei, îndemnând când pe un drac, când pe altul, cum să ție sulita, cum să se ferească și cum să-l pocnească pe vrăjmas.

Văzându-i înfierbântați bine, Tartorul se apropie de ei și cu un glas miolăitor de dulce, îi măguli:

— Nu poftiți și dumneavoastră să vă încercați puterile? Cum se poate ca așa mari căpitani să stea cu brațele încrucișate, ca muierile? Poftiți vă rog!. Avem tot felul de paloșe și de ghioage!

Voevozii se repeziră și erau gata să sară dincolo: Smeul-Smeilor se cocoțase, chiar pe gard, cu un picior în rai și cu altul în iad, când veni un Archangel cu poruncă dela Dumnezeu și-i opri:

— Cel ce va trece dincolo — acolo va rămâne, în vecii vecilor.

Voevozii se răsgândiră și nu se mai avântară la lupta dintre diavoli; dar pofta de a face noi și minunate isprăvi nu le trecu așa de repede, că nu degeaba fuseseră ei spaima lumii atâta vreme.

Dracul știa lucrul acesta.

Intr'o zi, prefăcut într'un călugăr chinuit de demoni, el începu să tipe:

— Ajutor !.. Voinice Făt-Frumos !.. Smeule !.. Impăraților ! Ajutor !..

Și iar se apropiară voievozii de iad, minunați că cineva îi strigă pe nume.

Ajunși la gura iadului, văzură un biet bătrân pe care diavolii îl chinuiau:

— Ce aveți cu moșul ăsta ? întrebă Făt-Frumos.

Iar diavolii învâțați de stăpânul lor răspunseră:

— Avem poruncă să-l chinuim fiindcă vrea să dea de gol o mare taină !..

Voinicii își vârără săbiile printre fiarele gardului și goniră ceata dracilor, cari o luară la fugă, lăsând pe bietul călugăr singur și teafăr.

— Vă mulțumesc că m'ați scăpat !. Vă mulțumesc !. îngâna el, cu glas miorlăitor.

— Cine ești și ce taină v'oi să dai de gol ?

— Eu sunt un biet cărturar care pe pământ nu făceam decât să umblu pe urma voastră și să vă scriu vitejiile, ca să le cunoască toată lumea. Tot pribegind așa, tot povestind unuia și altuia cum s'a războit Verde - Impărat cu Roș - Impărat, ori cum îl fugărește Făt - Frumos pe Smeul-Smeilor, am nimerit într'o noapte la un han, unde se adunaseră ursitoarele. Nevasta hangului trebuia să nască alături; tot așteptând să vie pruncul pe lume și să-i hotărască ursita, zănela ședea de vorbă:

— Bietul copil !. O să aibă bucurii în viață și o să se creadă fericit spunea una.

— Bietul copil ! O să aibă mari necazuri, și o să blesteme pe oameni, mai zicea a doua ursitoare.

Iar a treia începu să rădă:

— Va încerca să facă altfel, va lupta din răzputeri, se va chinui să-și îndrepteze viața și nu știe că soarta lui o hotărâm acuma noi... Ce legăm noi acuma n'o să deslege nimeni, niciodată !.. Prietenii săi îl vor crede pe el pricina bucuriilor lor; vrăjmașii vor hotărî că el e de vină, dacă-i va dușmăni — și nimenea nu știe că fiecare pas al vieții sale atârnă de hotărârea noastră... Nimeni nu va ști că el nu e vinovat de nimic și că numai noi sântem vinovate de tot ce va face !

„Auzind eu lucrul acesta, am vrut să te întâlnesc pe tine, mărite Făt-Frumos și să te împac cu Smeul, care nu era el de vină că ți-a răpit pe Cosânzeana... Am vrut să mă duc la Măria-Ta, Verde-Impărat și să te împac cu Impăratul-Roșu, spunându-vă la amândoi că ursitoarele au hotărât să vă tot dușmăniți, iar nu voi înși-vă. Dar Satanei nu-i place să vadă pace pe pământ și bună învoire; de aceea a trimis câțiva diavoli de ai lui să-mi ia sufletul și acuma Tartorii mă muncesc și mă chinuesc zi și noapte, vai de oasele și de bătrânețele mele !..

Făt-Frumos care ascultase cu mare băgare de seamă, întrebă:

— Pentru care taină te băteau adineaori ?

— Taina cea mare e asta: ursitoarele sânt acuma în pădurea lor din paradis, unde hotărâsc ce suflete să vie pe pământ și ce soartă să le ursească. Diavolilor le e frică să nu vă spun eu cumva lucrul acesta ca să vă duceți și să cereți scoteală zănelor de toate necazurile indurate pe pământ din pricina lor. Fiindcă numai voi, vitejii pământului, le puteți veni de hac ! Da eu, care sânt om bun v'am spus — și nu-mi pasă de ce-oi mai trage, vai de capul meu !

Abia isprăvi moșneagul, că iar veniră vreo duzină de tartori și mi-l luară la goană, înțepându-l cu furcile și alungându-l până la o groapă cu smoolă fumegătoare.

Voevozii nu văzură ce se mai întâmplă în iad, căci sufletul lor era plin de vorbele călugărului; dac'ar fi avut mai multă minte ar fi înțeles că toată povestirea cu ursitoarele era o ispită de-a necura-

înului, dar cum oamenii viteji, de obicei, nu sunt prea deștepți, o luară d'ă bună.

— Și zi așa, frate Smeule! Noi ne alungam și ne tăiam în bucăți, ca niște proști, din pricina ticăloaselor de zâne!

— De, frate, răspuse Smeul. Ne ciopârțeam ca să rădă ele de noi, în loc să fim buni tovarăși ca acum și să facem fapte mari la olaltă!

— A-ha!... strigă Jumătate-om, umblând de colo până colo, mâniat. „Eu am fost batjocora lumii fiindcă așa au vrut dumnealor!... Apăi, am să le arăt eu!..

— Din pricina v'astră, ursitoarelor, am fost eu necăjit toată viața și-am murit cu ștreangul de gât!... se tânguia voievodul Nenoroc.

— Zâne blestемate, voi ați hotărât să mă lase nevasta! urla voinicul Buzdugan...

Și toată livedea dintre iad și paradis se umplu de sgomotoasa nemulțumire a tuturor oaspeților.

Nu vă spun ce-or fi zis căpcăunii, piticii galbeni ori oamenii cu ochi albi, de la miez-de-noapte, fiindcă nu le cunosc graiul.

Ceia ce știu, e că ai noștri toți erau nemulțumiți și-și ascuțeau pa-loșele de parcă ar fi pornit la bătălie...

— Fraților! vorbi din vârful unui nuc înalt, mesterul Jumătate-om.

„Tot sărind din cracă 'n cracă, am dat de pădurea ursitoarelor... Când veți vrea s'o luați într'acolo, să mă întrebați pe mine!... cunosc drumul!..

Dar n'apucă Strâmbă lemne să isprăvească vorba și o maimuță îi vâră mâna în păr, și-o pucă uriașe în gură.

— Firește! Firește! bombonea voevodul Buzdugan, căruia-i fugise mireasa în uoaptea nunței.

O să le caut eu pe blestematele astea și-am să le arăt eu!... tuna el mai nemulțumit decât toți ceilalți voievozi. Și avea dreptate: mai mare necaz și rușine de cât să te lase nevasta, nu se poate!..

Zmeul-Zmeilor care și el era supărat foc pe ursitoare, fiindcă nu-l făcuseră împărat, își tot arunca bûzduganul în sus, de zbârnâia vîzdu-nul, ca să-și mai verse mânia. Iar nimă-Putredă fugea să prindă ghioaca și venea cu ea în spinare, cocoșat de-atâta greutate.

Mă rog, toți erau îndârjiți, toți voiau să se răsbune, așteptând cu-vântul lui Făt-Frumos.

— Aveți dreptate!.. vorbi acesta în sfârșit. Ca și voi, am îndurat și eu multe din pricina ursitoarelor. De aceea zic, fraților, veniți să le stricăm cuibul... Grăbiți-vă! Azi mâine, ursitoarele pot să plece iarăși pe pământ și până la anul, nu le mai dăm de urmă.

— Până la anul, poate că-mi trece pofta de răzbunare! Mai bine să mergem chiar acum!.. strigă Buzdugan carele fiind repede la mânie, dar bun la inimă; se tot temeă că n'o să apuce să-și verse focul.

Jată-i dar pe toți voinicii fermecați de Satana, pregătindu-se de mari isprăvi... Multime de suflete îi înconjurară, căci fiecare își aducea aminte de necazurile îndurate pe pământ și voia să ceară socoteală zânelor; văzând atâția voinici cari porneau în sgomot de surle, cu hainele și armele strălucitoare, toți locuitorii raiului, cari odihneau la umbră tânără de frunze se sculară, cu inima plină de bărbăție și fără să știe de ce i-a cuprins vitejia dintr'odată și fără să știe încotro se duce toată oastea aceia minunată, se alipiră și ei cetei, strigând și cântând înăl-cărați, la fel cu marii căpitani.

Și toți se uitau pe sus, căci Jumătate-om sărea din pom în pom, ca să le arate drumul.

Seara paradisului era viorie și mîngăia ușor coamele stejarilor, coborându-se printre crengi, urcându-se la cer. Nu mai era mult până la pădurea ursitoarelor. Luceafărul s'aprinse pe cerul raiului și în fața lor, un codru bătrân își nălță stejarii. O cărare se deschidea printre falnicii copaci.

— Ce poftiți? întrebă o zână fragedă, o copiliță care păzea ca-pătul de potecă.

— Vreau să văd pe stăpâna voastră... Cine e mai mare peste voi ?
întrebă Făt-Frumos.

— N'avem o singură stăpână, răspunse copila, ci trei mari stăpâne,
cele trei ursitoare !..

— Să le vedem !.. strigară căpitanii, cu toți dintrodată

— Nu se poate. În pădurea ursitoarelor nu intră nimenea. Nici
Arhanghelii lui Dumnezeu nu pot să treacă p'aici, necum niște suflete
omenești...

— Eu sânt Făt Frumos și intru oriunde !

— Eu sânt Smeul-Smeilor și intru oriunde!..

— Du-mi-te, du mi-te !.. vorbi și Buzdugan, înlăturând ușor pe tâ-
năra păzitoare și intrând în pădure.

Toată oastea apucă pe poteca dintre stejari și se cufundă în noaptea
frunzelor. Nici un svon nu rătăcea în codrul negru. Căci un era pă-
dure ca toate pădurile. Foile nu foșneau, păsări nu cântau. Parcă erau
încremenite toate. Așa va fi fost singurătatea lumii, înainte de a fi zis
Domnul : Să se facă lumină. O liniște de moarte stăpânea întregul cu-
prins, și-n liniștea aceasta, nu s'auzea decât pasul greu, răbufnelile oastei
care mergea : *bu ! bu ! bu !* clinchetele săbiilor lovindu-se de zale : *zing !*
zing ! zing !.. și sgomotul crengilor stivite : *trosc ! trosc ! trosc !..*

Și din ce mergeau, din ce creștea bezna și tăcerea.

Până când li se păru că printre copaci, departe, fâlfâie o flacără
verzuie. S'apropiară și se opriră. Cu ei se opri și singurul sgomot ce
va fi trezit vreodată somnul încremenitului codru Abia de răsufiau.
Colo, într'o poieniță, ardea un fel de foc albăstriu și gălbul, ce de de-
parte părea verde. Nici o rază roșatică nu-l bădă și din pricina
aceasta părea un foc mort, o lumină ce plutea peste comorile îngro-
pate. pe unda bălților sau pe morminte.

În jurul aceluia foc ședeau cele trei ursitoare. Fața nu li se zărea
căci o țineau în palme. Nu se vedea decât umbra trupurilor încovoiate,
precum și șase mâini suptiri, lungi, în oglinda cărora bătea lumina ver-
zuie a focului. Zânele tăceau, nemișcate, și se gândeau. Mii de suflete își
cereau dreptul la viață, mii de ursite trebuiau îndeplinite.

Glusul lui Făt-Frumos le trezi din visare :

— Bună vremea ursitoarelor ! la scuțați-vă și poștiți la judecată !
Cele trei zâne se ridicară, speriate. Nu erau noi tinere nici bă-
trâne, căci numai ochii le străluceau în obraz. Fața se ștergea parcă
într'o umbră depărtată...

— Cine sânteti ? Ce doriți ? întrebă rădăși trele dintr'odată.

— Sântem mulți, mulți de tot și vrem să-vă judecăm !

O zână ridică un tăciune și lumină oștirea .. Erau mulți într'adevăr,
un șir lung care se pierdea printre copaci, care nu se mai sfârșia.

— Ursitoarelor ! vorbi Făt Frumos în numele tuturor. Voi sânteti
blestemul omenirii, căci ne osândiți la tot felul de cazne; cu prevesti-
rile voastre, voi pustiți pământul. În loc să ne lăsați să ne trăim viața
în pace, voi ne urșiți să ne luptăm, să ne chinuim și să plângem. E rân-
dul vostru să ispășiți acum. Trebuie să pieriți !.. Știm că Arhanghelii nu
vă păzesc, fiindcă voi nu lăsați pe nimeni să vă tulbure singurătatea.
Pregătiți-vă să muriți. Smeul Smeilor, Buzdugan și cu mine vă vom re-
teza cele trei capete. Iar tovarășii noștri vor tăia fie care câte un copac
din pădurea voastră blestemată și le vor da foc, ca nici urmă să nu
rămâie de voi și de pomenirea voastră.

— Făt-Frumos, răspunse o Zână. Ești nedrept — ca toți oamenii.
Îți aduci aminte numai de necazurile pe cari le-ai avut în viață ; bucuriile
ce ți le-am dat noi, darurile cu cari te-am înzestrat le-ai uitat. Cui îi
datorești frumusețea și vitejia ta, decât nouă ? Tot ce ai dorit să se
împlinească, ți s'a împlinit. De ce te plângi ? Voi toți, mari căpitani,
tocmai voi vă răzvrățiți ? Dar cine v'a ursit să umpleți lumea cu faima
voastră ?

„Smeule, cine ți-a dat puterea peste toate făpturile alungate de oa-
meni, peste toți înstrăinații lumii ? Voi Strâmbă-Lemne, Sfarâmă-Piatră
Înîmă-putredă, Jumătate-Om cine v'a hărăzit să găsiți un stăpân și un

sprijin, pe Smeul Smeilor? Buzdugane, dacă nu ți-am dat o mireasă după voia inimei tale, ți-am dat în schimb, oștiri nenumerate, și multe pământuri. Voevoade Nenoroc care te plângi că ți-a cântat cocoșul negru în ceasul când te-ai născut — ai uitat strălucirea din palatul zâneilor, mulțumirea aurului pe care l'ai asvârlit cu amândouă mâinile și împlinirea tuturor poftelor tale?!

Vă plângeți toți de viață. Dar nu știți voi că însăși viața e un dar neprețuit?... Uitați-vă colo în largă poiană de unde începe neființa. Vedeți miile astea de umbre care se mișcă și gem, ridicând brațe dez-nădăj luite?... Sânt oamenii cari n'au venit încă pe lume, și care cer domnia vieții... Ascultați-le plângerea... Veniți...

Și toată oastea urmă celor trei ursitoare, cari le arătară un câmp nemărginit, plin de făpturi cenușii, cu ochi orbi, cari strigau;

— Lumină!.. Vrem lumina vieții!

= Vreți lumina vieții?... strigă ursitoarea, mai mult pentru cei ce trăiseră odată, decât pentru cei nu se născuseră încă. Dar știți voi că viața e plină de suferințe? Știți voi că e mult mai bine să zaceți în noaptea neființei, unde nu sânt nici bucurii, dar nici lacrimi?

— Vrem lumina vieții! Or cum ar fi pământul, fie numai durere, scoteți-ne de aici și trimiteți-ne pe pământ... Indurăm orice, dar vrem să trăim... vrem să trăim!.. vrem să trăim!..

— Liniștiți-vă!... răspunse Ursitoarea „In curând veți fi oameni!..

Și-un fremăt de mulțumire trecu pe marea de suflete, cari se îndoiră și se potoliră.

Ceata voinicilor amuțise. Nu mai îndrăznea nici unul să vorbească.

— Vreți să ne tăiați capul? mai spuse Ursitoarea, batjocoritor. Nu e nevoie!.. Avem și noi o ursită: îndată ce vom vorbi cu oamenii, va trebui să pierim! Rostul nostru vi se pare blestemat? Ei bine, ursitoarele nu vor mai fi! Odată cu ele, nu vor mai fi nici zâne în pădurile voastre, căci din clipa când oamenii vor să judece și să ceară socoteala ființelor ce sunt mai presus de ei, Zânele nu mai au nici un rost pe lume... Pământuri noi ne cer... Impărăția noastră e mult mai largă... Mîntea muritorilor s'a luminat; ei bine, să-și croiască singuri soarta — așa, n'or să se mai plângă niciodată... Iar noi, vom pleca pe alte tărâmură să croim ursita neamurilor ce vor să vie!..

Și-abia isprăvi Zâna de vorbă că o flacără nouă țâșni și le înconjură pe câteștrele, prefăcându-le într-o lumină verzuie, care se stinse. Copacii pădurei fermecate pieriră ca prin farmec și falnica oaste a lui Făt-Frumoș se pomeni într'un bărăgan fără de margini peste care răsărea soarele.

Și din ziua aceia copiii se născură pe pământ tot așa de numeroși ca înainte, dar nici o ființă din altă lume nu veni cu daruri minunate la leagănul lor.

Chemate de stăpânele lor, părăsiră tărâmul nostru și albele domnițe ce locuiau în păduri, în poiene, în peșteri cu lumini de piatră scumpă, în tufișele de trandafiri, în țara fluturilor, în palatele de cleștar din fundul lacurilor verzi...

Toate Zânele din lumea noastră s'au adunat și s'au înălțat și-au pierit în zarea depărtărilor, ca un stol de lebede albastre...

S'au dus spre alte lumi și 'n urma lor, pădurile au suspinat, isvoarele au plâns și peșterile s'au umplut de umbră și oftări înăbușite...

Și numai noi, nebunii cei din vremea veche, am mai rămas pe lume să povestim nepoților minunile de altădată, basmele cu Zâne și cu Feți Frumoși, cu Tartacoți și cu Cosânzene...

Călătorie bună, frumoaselor zâne!

Cu voi s'a dus tot farmecul vieții... pământul a rămas mai sterp ea după urgia potopului...

Vați dus pe-o rază călătoare 'n altă lume, unde gândurile se pot înaripa în toată voia, unde sufletele înfloresc minunător. Călătorie bună...

De-acum lumina albastră ce lunecă noaptea pe lacuri, nu va mai fi mantia voastră de argint; yalurile voastre țesute din raze de lună s'au prefăcut în funigei. Flautul termecat a tăcut. Florile de lumină s'au închis. Isoarele de apă vie au secat. Când ni s'o părea că'n luminișul dintre brazi s'au prins în horă ursitoarele, vom alunga această dulce nălucire, căci zânele au sburat de mult. Și nu vom mai râde la amin-tirea glumelor lui Tartacot, căci Tartacoții și-au înfundat căciula pe ureche și-au fugit înspăimântați pe ucma tristelor domnițe...

Sărmanilor Tartacoți!... Sărmanelor zâne!.. Și mai deplăns decât voi sântem noi, săracii de noi, căci am rămas fără de vise, fără amir-tiri și fără nădejdea că 'ntr'o zi veți mai surăde iar singurătății noastre.

Călătorie bună!... Duceți-vă.. una câte una, trei câte trei, șapte câte șapte, nouă câte nouă!... Sburati în zarea fumurie, pierdeți-vă urma printre stele, tot mai sus, tot mai departe. Călătorie bună!... O lacrimă furisă printre gene.. e cea din urmă lacrimă a tinereței.. Copilul s'a trezit din vis; apriga viață îl chiamă cu tipete cumplite: nu mai e vreme nici de rătăcirii în poiana fermecată, nici de-ascultat povești la gura sobei!... Pătrânii au murit. Fecioarele își înpletesc vălul de mireasă. Călătorie bună!...

— Bun rămas, bieților oameni, bun rămas... bun rămas!..

VICTOR EFTIMIU

SATIRUL

*De prin tufiș, ascuns pe jumătate
Le-a urmărit cu ochi setoși satirul,
Ispititor îi aducea zefirul,
Mireasma trupurilor parfumate.*

*Căci se scăldau și răsuna potirul
Ce aduna în stâncă, ferecate,
Isoare reci, șoptind destrăbălate
De risul vesel ce-i marea martirul.*

*Era Telphusa printre surioare;
Frumoase toate, sprintene, ușoare,
Din stropi de apă înșirau mărgele.*

*Dar el, mușcând din buzele cărnoase
Desprinse tufa, alergând spre ele...
Ș'a fost o goană prin păduri umbroase.*

ALEXANDRINA SCURTU

Chemarea pământului

Stăpâne,
 Lămurește-mă, de ce în astă seară
 Mă simt atât de greu
 Și mi par,
 Solitar
 Și ros de chin,
 Eu,
 Mie însu-mi un străin.

Plugul cugetului meu nu mai ară
 Și nu mai răstoarnă cu cuțitele lui sfinte
 Și 'nșipte în pământ din plin
 Aceleași brazde dinainte.
 Măinile nu-mi mai întâlnesc în vie
 Aceleași roade în ciorchin ;
 Glasul și-a pierdut vechea melodie
 Și nu mai cântă ;
 Limba nu-și mai află vechile cuvinte,
 Cu care odinioară vorbise lămurit ;
 Bătaia inimei nu mă mai îndeamnă înainte
 Spre infinit ;
 Mlădierea trupului mi-e stângace
 Și, gestul, fără armonie,
 În loc să cuvinteze, tace.

Intreg, zac, astfel tăvălit
 În agonia mută-a unui dobitoc rănit.

Sufletul mi-e zdrențuit
 De nu știu ce impresii de nelămurit
 Venite ca un semn din infinit
 Să pună lumii mele un stârșit.

Natura parcă s'a schimbat, și 'ntreagă
 Cu izvoarele, cu munții, cu câmpiile,
 Își 'nlunecă 'n ochii mei armoniile,
 Și ochii mei nu mai pot s'o înțeleagă.

E toamnă.

Frunzăturile păstrează o tainică tăcere
 Si-și închid cu șapte lacăte năutul lor cântărilor,
 În gâturi de 'ntuneric se prefac cărările
 Și unul câte unul secătuesc izvoarele.
 În fie-care floare se stinge soarele,
 Și-n fie care fir de iarbă pierde,
 Ca niște galbine suspine,
 În tăcere,
 Una câte una harnicile-albine.

Toate lucrurile parcă țin
 Să ne soarbă ca pe-un vin
 Încă zitor în mijlocul atâtor ploii.
 Vor însă să ne ia cu ochii goi
 Ca izvoarele secate
 De soare,
 Cu mâinile înțepenite
 Ca crengelile uscate
 Pe trunchiurile 'n lung trântite
 De topoare,
 Și cu sângele culcat în somnul sevei adormite.

Toamna a intrat astfel, în noi
 Ca un spion în haină ruginită de mătase,
 Și 'n timp ce visul nostru apucase
 Pe balconul genelor să ni se lase,
 Ea,
 Ne-a pus pe buze fluturi vișinii,
 Ne-a șintuit cântecul pe ramura tăcerii
 Și, în timpul ploilor târzii,
 Și monotone ca un cântec al durerii,
 Golindu-ne treptat,
 Ne-a preschimbat într'un zdrențuit cuvânt
 Ușor de aruncat
 Cu piciorul în pământ,
 De unde cine-știe de vom mai reveni din nou
 Ca un ecou.

POZNA

Simțea o stărșeală aspră prin genunchi și în șale. Ii curgeau sudorile pe frunte, îi sbârliseră sprâncenele și i făcuseră brazde umede pe obraji năclățiți de praf și de oboseală. Căra lăzi de smochine din pivnița marelui magazin de coloniale «Corbul alb» și le așeza într'un camion ce trândăvea în curte.

— Oooh, viață, viață, arde-te-ar focul! murmură dânsul oprindu-se în poarta pivniței și ștergându-și nădușala feței cu mâneca zdrențoasă a hainei.

Niciodată parcă munca nu-l chinuse mai mult ca azi. Inimă fierbea de necaz și de o răzvrătire neînțeleasă, ca și când i-ar fi pleznit fierea și i s'ar fi revărsat pe furie în toate tainele sufletului. Dar fiindcă era om cumpănit, obișnuit să-și înnece în răbdare pornirile mâniaoase, Toader Căpățână își scoase luleaua din brâu, o umplu tacticos și o aprinse bombănind vorbe fără șir despre soarta omului.

Era o după amiază de vară, fierbinte. Soarele bătea cumplit, de părea că și-a pus în gând să potopească lumea toată. Arșița străpungea zidurile și se aduna de pretutindeni, înadins parcă, în curtea strâmtă, gătuită între aripi de case murdare cu uși multe dela care porneau dăre de lături spre gura canalului, băltoacă, unde aburea un miros amețitor. Camionul aștepta cu fundul aproape de pivniță, așa încât cele trei mărtoage băteau cu copitele în capacul ciuruit al canalului și strănutau des, ridicând boturile și alungând cu cozile roiul de muște ce li se plimbau pe burtă... Zăpușeala se îngroșă din ce în ce, amuțind toate zgomotele, coborând din văzduhul încins o tăcere înăbușitoare...

Toader Căpățână pâcăia zdravăn din lulea, răzimat de ușiorul pivniței, înfruntând dogoreala cu niște priviri aprinse, cu creerii vămășiți. Alteori tutunul îl potolea; acuma parcă-l întărâta mai rău, tremurându-i pe buze cuvinte aspre, sudălmii și blestemuri. Era furios și nu-și dădea seama din ce pricină anume? Simțea doar că-i clocotește sângele și că în suflet îl roade, ca un cariu vrăjmaș, nevoia de a se împotrivi, de a ridica fruntea și de-a se hărțui cu toată lumea.

Tăcerea mare dimprejur îi sporia mânia. Bătaia soarelui îl supăra și-i venea să se năpustească asupra cailor care-și făceau vânt cu cozile și dădeau mereu din cap ca și când ar fi vrut să-și bată joc de dânsul. Auzea cum bufnește și injură stăpânul în pivniță. Aceasta îl mai răcorea puțin. Lasă să văză și el ce-i necazul că destul asuprește pe alții... Și, gândindu-se astfel, simțea limpede că toată otrava din suflet i se aruncă asupra stăpânului. Se mira însă cum de nu l'a urit până azi?

— Toadere!... Toadere! — urla din pivniță glasul stăpânului, amenințător și înăbușit, parcă l'ar fi strâns de beregată o ghiară dușmană.

— Strigă până-i crăpa! — mormăi Toader cu un zâmbet bucurios în ochi, mândrindu-se că nu răspunde stăpânului. Și de-ai

crăpa, atâta pagubă!... Ți-am muncit ca un câine, acu pot să mai odihnesc nițel, că n'o să se răstoarne lumea...

Știa bine că stăpânul trăznește fiindcă ar vrea să isprăvească mai degrabă cu camionul ca să nu întârzie dela gară. Și tocmai de-aceea Toader acuma nu mai dorea decât să facă cum-va să-l întârzie. Grija stăpânului îl umplea de fericire. Strângea țeava pipei între dinți și asculta foarte mulțumit cum se frământă glasul în pivniță chemându-l. Parcă niciodată nu-l mângâiasc o plăcere mai caldă...

Pe urmă auzi pași apropiindu-se.

— Poftescă să vie, că nu-mi pasă — își zise Toader Căpățână neclintit. Ce să-mi pese? Dac'o întârzie, ce mă doare pe mine? — Ce mă doare?... Hehe... pe mine nu mă doare!...

Eși chirigiul cu două lăzi în brațe, abia târându-și pașii. Apoi îndată, ca o sfârlează, stăpânul, alergând glonț la camion să pună mâna să așeze lăzile.

Toader nu mișcă, doar că strânse mai tare luleaua între măsele. Peste câteva clipe stăpânul, roșu la față și la păr, cu un nas mare coroiat, îl văzu și i zise, fierbând :

— Da ce-i, Toadere, tu nu răspunzi când te strig?

— N'am auzit — minți Căpățână răspicat.

— Eu mă zbat de nu-mi gălesc locul, iar tu tragi din lulea, ai?

— Nu trag, domnule! făcu Căpățână ascunzând încetinel luleaua în buzunar și adăogând liniștit : Muncesc!ry Cluj

— Muncești, fire-ai al dracului, ai? Asta-i munca ta : un pas să mergi și de două ori să gemi și să te vaiți...

— Cum mă năpăstuești așa, domnule? se cruci Toader cu mirare și supărare în glas. D-ta nu vezi că curge apa de pe mine parc'as fi eșit din bae?... Și tot mă mai...

— Ce? Ce? — izbucni deodată stăpânul ca un viespe. Ce zici? Mai îndrăznești să răspunzi? Mai ești și obraznic?... Porcule! Ticălosule!

Se apropia de el cu pumnii strânși, gata să izbească. Toader Căpățână însă răspunse iar, mai dârz :

— Nu mă ocări, domnule!... De ce mă ocărăști?...

Stăpânul se repezi la dânsul și începu să-l lovească cu pumnii peste obraji, peste cap, pe unde-l nemerea, răcniind într'una :

— Ești obraznic?... obraznic?... obraznic?...

În clipa când Toader a simțit întâia isbitură, i-a pierit din suflet brusc toată mânia. S'a lipit de perete, și gândindu-se că trebuie să-și ferească cel puțin capul, a ridicat brațele bâiguind din ce în ce mai posomorât :

— Stai domnule, nu da!... Ce dai, domnule?... De ce mă bați?... Ce-s eu, domnule? Câinele d-tale?...

Dar loviturile curgeau mereu mai grele... Nu-l dureau cât îl înfricoșau și-l amărau. Se făcu din ce în ce mai mititel, fără să mai crâcnească. Și nu se mai gândea decât să scape mai degrabă din mâi-

niile stăpânului... Iși luă vânt și, într'o clipă mai prienească, o tuli în pivniță...

Intre lăzile de smochine, se desmeteci curând.

— Ce-a fost asta? își zicea neîncetat, apucându-se de lucru, ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic.

Li vuiau urechile, dar tot auzi deslușit cum mai înjură pe-afară stăpânul. Eși cu câte-va lădițe în brațe, le încarcă binisor în camion. Chirigiul se sfădea pe înfundate cu caii. Stăpânul mai mormăi o amenințare, și intră în prăvălie, trântind ușa...

Toader Căpățână își urmă munca cu mai multă râvnă chiar ca până acuma, dar inimă-i era sfâșiată de amărăciune. Schimba din când în când câte-o vorbă cu chirigiul, domol, și-și ștergea mai des sudoarea feței cu mâneca zdrențoasă a hainei. Sufletul lui căuta un sprijin și nu găsea. Bătaia aceasta i se înfipsea în creeri ca un ac de albină, se umfla mereu, strâmbându-se într'o întrebare usturătoare:

— De ce?...?

O sucea și o învărtea și n'o putea îndrepta. A îndurat și alte dăți lovituri mai multe și mai grele, dar nu i-au lăsat în urmă nici o întrebare.

— De ce m'a bătut? își zicea acum abătut. Ce-am greșit să mă bată?... Mi s'au muiat și oasele de muncă, și tot nu ajunge?

Întrebările se răscoleau unele pe altele, se coborau tot mai adânc în sufletului omului... De vre-o douăzeci de ani robotește la acelaș stăpân, aceeași caznă zilnică. Era un băețandru când a venit întâia oară aici și «Corbul alb» o dugheană ca vai de ea, iar stăpânului un biet negustoraș de nu prea avea nici după ce să bea o gură de apă. Douăzeci de ani... De atunci stăpânul s'ar urcat, a făcut burlă și chelie, dugheana s'a întins și a ajuns marele magazin de coloniale filiale și sucursale... Toată lumea s'a schimbat numai el a rămas acelaș, cu aceeași muncă crâncenă din care Dumnezeu știe cum își hrănește cei șase copii. Douăzeci de ani... Ce viață! Și cum nu s'a gândit el niciodată la asta, cum n'a încercat măcar o singură odată să-și lepede povara, să-și croiască altă cale! A cărat mereu, de dimineața până seara, ce i-a poruncit stăpânul, din căruțe în prăvălie din prăvălie în pivniță... Mereu, mereu... A răbdat haidueii și lovituri fără să mârâie, parcă n'ar fi avut sânge în vine...

— Ce om mai sănț și eu!... Ooh, viață, viață! murmură dânsul aruncând lăzile în camion, oftând gren și abia îndreptându-și șalele.

Se simțea atât de umț că nici nu mai îndrăznea să se uite în ochii chirigiului care acuma înjura, trînteia lăzile și biestema aprig pe stăpîn fiindcă prea îl ține multă vreme în arșiță cu cășorii lui...

Toader Căpățână munci până seara, ca totdeauna, și porni spre casă cu capul în pământ, ca niciodată. Li era rușine de sine însuși și se ferea din calea oamenilor, ca și când toți l'ar fi disprețuit ca pe un câine pribeag...

Se abātu pe la cărciuma din colțul fundăturii în care se pitea

căscioara lui. Oamenii vorbeau cu glas tare, țanțoși, parcă fiecare ar fi vrut să arate că toată lumea se învârtește numai în jurul lui și în slujba lui. Toader se așeză, bău o țuică, ascultă tăcut toate palavrele, minunându-se cum uită oamenii aceștia cruzimea vieții, cum se înșală singuri... Așa s'a înșelat și dânsul toată viața, așa a trăit în minciuni și închipuiri, până ce azi a văzut deslușit prăpastia...

Când a intrat însă acasă a simțit foarte limpede o răsturnare stranie în suflet. I se părea că a crescut deodată cât un uriaș. Amărăciunea și umilința se ascuseseră sau se prefăcuseră într'o mânie întocmai ca după amiazi, înainte de-a izbucni pozna. Iși dădea seama că aici el e omul și stăpânul, și conștiința aceasta îi umplea inima de mândrie.

Nevasta îl mângâia cu privirile și căuta să-i ghicească dorințele. Copii își mai domoliră glasul. Parcă chiar lucrurile din casă se sileau să-l mulțumească.

Toader trântea, mormăia, injura și, în aceeași vreme, simțea o plăcere adâncă văzând cum toți i se feresc din cale...

— Oi fi ostenit rău, Toadere?... Uite-acui gata mâncarea — zise femeea cu supunerea întipărită pe față.

Așternu masa, aduse bucatele, dar lui Toader înadins nu-i plăcea nimic. Suduia mereu și era mulțumit că nevastă-sa se supără și se necăjește din pricina lui.

— Da ce-i, bărbate, ai nebunit? izbucni deodată femeea, roșă de mânie.

Toader parcă atâta așteptase. Sări drept în picioare ca și când l'ar fi mușcat o năpărcă.

— Ce zici? Ce faci? Mă înfrunți? De ce mă înfrunți? răcni dânsul.

Și se repezi la ea cu pumnii.

Copii se porniră pe țipete desperate și se amestecară printre picioarele părinților încăerați... Femeea răbdă un răstimp loviturile, apoi începu să blesteme și în cele din urmă fugi afară, urmată de copiii speriați.

Toader Căpățână simți acum o ușurare, parcă i s'ar fi luat o piatră de pe inimă. Se așeză la masă, își tăia o felie de pâne și mănca cu poftă. Auzea bocetele și sudălmile femeii, în curte, întovărășite de lacrimile copiilor. Suferințele lor îi făceau bine. Ii aduceau aminte că e stăpân și-i ascundeau suferințele lui.

Toader Căpățână molfăi liniștit și tihnit pânăce plânsetele de afară încetară. Atunci apoi simți un gol greu în suflet. Se uită desmețit prin odaia mută, și oftând dureros, murmură clătănând din cap:

— Oooh, viață, viață, arde-te-ar focul!

CRONICA LITERARA

Războiul generator de literatură

Lângă trupul încă viu și cald al războiului s'au strâns la consult toți doctorii literari... Din punctul de vedere ideologic și umanitar războiul a fost o primejdie, declară cei mai mulți. A înjosit pe oameni, ațâțându-i pe unii împotriva altora. Cugetătorii cei mai senini s'au scoborât în arena instințelor de rasă. De ar fi trăit, însuși blândul Tolstoi ar fi propovăduit noua biblie a urei. Războiul a ucis partea cea mai bună din om : umanitatea. În schimb n'a creat nimic. Literatura de războiu e slabă. Din această deslănțuire uriașe de pasiuni n'a ieșit o singură operă în adevăr mare. Nu ne am ales decât cu opere de exaltare a sentimentului patriotic sau cu reproducerea fidelă a unor scene de războiu, pururi aceleași. Din tot ce s'a scris până acum, n'a tăsnit încă scânteia pe care au așteptat-o zadarnic alăția. Și nici nu va tăsnii.

Mai mult. E de datoria noastră să reparăm ruinele războiului, închizându-i rănil. Să ștergem urmele adânci ale flagelului ce a pustiit cugetarea omenirii timp de patru ani. Să restaurăm lumea nouă pe temeliiile umanitare. Să uităm că a fost războiu, înălțând din nou prestigiul idealului și al înfrățirii neamurilor. Literatura de războiu e o revenire la instințele primare. Din punctul de vedere omenesc, e o scădere morală ; din punctul de vedere artistic, a dovedit o inferioritate ce nu se poate tăgădui. Războiul nu e generator nici de frumos etic, nici de frumos estetic...

Ne intrând în cadrele unei cronici literare, nu mă voi ocupa de frumusețea și justificarea morală a războiului. Ajunge a-l recunoaște ca pe un fapt din care isvorăsc cele mai mari prefaceri sociale. Din principiu nu este deci de admis că nu poate și nu trebuie să devină și un obiect literar. Cei ce-l judecă din literatura de până acum, se grăbesc în judecata lor. Adevărata literatură a războiului nu numai că nu va înceta ; ea va începe de abia acum.

Cu încheierea războiului, s'a încheiat numai prima fază a literaturii de război, care are și cele mai putine legături cu arta : literatura de acțiune națională, cu un caracter mai mult retoric ; literatura de discursuri răsunătoare ; literatura de cântece patriotice, literatura de ură și de îmbărbătare, literatura ce tindea spre finalitatea acțiunii... Privită din punctul de vedere al artei, o literatură, firește, inferioară.

Războiul a încetat ; cu dânsul va dispărea și această literatură tendențioasă. Pornită dintr'o necesitate, nu se va prelungi peste limitele acestei necesități. Nevoia de acțiune pe care o simt unii artiști se va îndrepta spre alte ținte. Principiile wilsoniene îi vor putea lua locul. E o presupunere pe care o facem. Nu stabilim însă nici un determinism. Căile viitorului rămân totdeauna obscure. E cu puțință să avem deci o literatură umanitară și pacifică. E chiar în orânduirea lucrurilor. În undalația universală, oricărei acțiuni e firesc să-i urmeze o reacțiune. Tiraniei țariste i a urmat neînfrânarea bolșevistă. Timpul numai stabilește echilibrul tendințelor violent contradictorii, topind excesele. Literaturii de ură s'ar putea să-i urmeze literatura de dragoste. O astfel de literatură e în funcțiune de împrejurări. Luând culoarea vremii, este deci o artă caducă.

Războiul este înainte de toate unul din cele mai însemnate izvoare de inspirație epică. Este deci în cel mai larg înțeles un generator de frumos estetic. Literatura universală îl datorește unele din cele mai frumoase pagini. Ce este Iliada decât o literatură de războiu ? Ce sunt poemele indiene decât exponentul literar al pénétrațiunii arice în spre sudul Indiei, și al luptelor seculare dintre rasa învinsă și cea învingătoare ?

Toate epopeele antice și moderne trădesc din războaie. Iar în timpurile de azi, dela Războiul și Pace al lui Tolstoi până la literatura eroică a lui Sienkiewicz, sau până la *La Débâcle* a lui Zola, romanul de războiu face o parte integrantă și glorioasă din literatura universală.

N'am intrat încă în această fază epică a războiului. Literatura de până acum, chiar când vrea să fie epică, e mai mult retorică sau lirică. E prea aproape de noi. Vedem mărit și înmulțit. Scriem sub impresia încă violentă a faptelor; nu ne putem lepăda de prejudecăți. Fixăm momentele prin prizma urei sau a iubirii.

Pentru o privire obiectivă ne trebuie o perspectivă. Vor trece ani până ce lucrurile vor lua adevăratele lor proporții, devenind senin contemplabile. Numai atunci războiul va ajunge generator de literatură epică.

Depărte de a crede deci că literatura de războiu va înceta, ea nici n'a început. Abia peste câțiva ani, războiul va deveni fecund. O imensă literatură de războiu se va ridica în întreaga lume civilizată. Și dacă nu vom avea și noi Iliada noastră, vom avea, de sigur, opere de artă în care epopea celor doi ani de luptă va fi fixată sub trăsăturile eternității.

E. LOVINESCU

CRONICA TEATRALA

Teatrul Național: *Letopiseși*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Letopiseșii d-lul Sorbul s'au prezentat unui public de Paști, sub forma unei repetiții cu decor, costume și recuzită, improvizate. Ar mai fi fost nevoie de cel puțin zece asemenea repetiții, dar fără spectatori, înainte de a-i aduce în fața lumii. Deabia atunci s'ar fi putut vorbi cum se cuvine despre cea mai plină lucrare dramatică acestui autor plin de talent.

Așa cum s'a dat însă, „premiera“ s'a alcătuit din ezitări supărătoare, lapsuri dese, monotonie și disarmonie, care toate împreună au pricinuit acte de treizeci de minute și antracte de câte-o oră. Dacă, cu toate acestea, publicul a stat, fără să murmure, până la ora două după miezul nopții, înseamnă că drama d-lui Sorbul are o putere de rezistență formidabilă.

În *Letopiseși* se sbuciumă o lume și o epocă întreagă. Poate că nu e o dramă, în înțelesul curent al cuvântului, dar e o tragedie uriașă. N'are conflictul obișnuit, cu urcări și trageri de sfori, cu o explozie unică și cu un sfârșit retezat. Ciocnirile sânt rotunjite, scenele, cele mari, cele care stârnesc zguduirile spontane, sânt oculite... Dar tocmai aceasta e tragedia aici. Față în față stau domnul deoparte, boerimea zăvistioasă de altă parte, și deasupra lor, ca o amenințare cumplită, dușmanul țării.

De fapt cam în toate piesele noastre istorice conflictul e între domn și boeri, Nicăieri însă nu e mai firesc și tragic ca în *Letopiseși*. Ion Vodă Armanul nu are nici un prieten adevărat. Boerii cari nu-l urăsc pe față și nu uneltesc împotriva lui, sânt totuș dușmanii Armanului și vor trece de partea vrăjmașilor lui fățiși îndată va veni un prilej bun. În privința aceasta frații Golia sânt pilde elocvente. Eremia Golia îl trădează în clipa cea mai grea; Ion Golia, deși rămâne alături de dânsul până la sfârșit, are grije să-și asigure o stare bună pe lângă urmașul Armanului de cu vreme.

Un om în fața unei lumi întregi — *Letopiseși*.

Cel singur este domn și suflet mare, cei mulți sânt mărunți, vi-

cleni, egoiști. De aceea nu se poate produce nici o ciocnire violentă. În fața domnului toți se pleacă, toți îl slăvesc. Niciunul nu îndrăznește să-l înfrunte sau măcar să nu-l aprobe. Parte din șiretenie, mai cu seamă însă din lipsă de suflet. Ion Vodă n'a avut norocul să întâmpine un singur boer mare, curajos, cu adevărat iubitor de țară, mândru chiar cu riscul de-a-și pierde capul. Aceasta îi pricinuește pielea. Orice om, și cu cât e mai mare cu atât mai mult, e supus greșelii. Dacă nimeni nu se găsește să-l oprească, merge cu ochii închiși în prăpăstie. Ion Armanul are atâta încredere în sine însuși, în puterea sa asupra boerilor, că nu vrea să deschidă ochii nici atunci când străinul vrăjmaș încercă să-i desvăluie primejdia. El alceargă înainte, spre țintă, încrezător, trufaș, sigur de izbândă. Deabia în fața morții se desmeticește, și totuși o înfruntă și cade mândru, precum a trăit.

Figura cuprinde din belșug elementul tragic. În sufletul Armanului deaceea se petrece a doua dramă, deosebit de cea exterioară. Viața lui se alcătuește dintr'o năzuință neclintită de-a ferici țara, păstrându-i libertatea și sporindu-i mărirea, și dintr'o credință oarbă în puterea și mintea lui. Fiind pătruns pe de-a întregul de iubirea de țară, o crede prezentă și în sufletul celor ce pun mai presus de ea interesele lor mărunte. Greșeala domnului nu e cruzimea lui față de boeri, ci credința lui în patriotismul lor. Catastrofa începe în clipa când Bilăe caută să-l otrăvească și scapă nepedepsit, și culminează prin trădarea lui Eremia Golia. Ceea ce urmează de aici încolo e ispășirea, după care moartea, oricât de vicleană, vine ca o salvare...

Astfel, ceilalți, cei mulți dimprejurul Armanului, rămân mici. Triumful lor îl ispășește țara — tragedia e completă. În felul lor însă și ei reprezintă, fiecare în parte, câte-o lume deosebită. D. Sorbul are neprețuita putere de a-i da fiecăruia viața lui proprie. Și chiar drama lui proprie. Bilăe, frații Golia, Petru-Vodă, Coșma-Murgu, chiar Hasne-Agasi sau Ermina, ca să pomenim numai pe cei mai reprezentativi, înseamnă fiecare în parte câte-o dramă, cu început, urcuș și coborâre bine hotărâte. Deaceea se reliefează atât de puternic fiecare și deaceea toți împreună alcătuiesc un bloc atât de solid.

Când ai talentul de a crea astfel, nu mai ai nevoie nevoie nici de șurubării tehnice, nici de flori retorice. E poate chiar mai bine să renunți la ele. Frazele și trucurile caută de obicei să ascundă lipsa de viață în teatru, să animeze figuri de ceară. D. Sorbul, atât de meșter aiurea în lovituri și ciocniri vehemente, păstrează în *Letopiseșii* o gravitate firească, o liniște demnă. Meștesugăriile de toate zilele ar fi încărcat zadarnic măreția tragediei. Nicăiri nici o sforăială goală care să gădele palmele. Oamenii își trăesc viața făcând abstracție de așteptările ga'eriei. Versul nu e întrebuințat de dragul rimelor care încântă urechea. Se subordonează discret ideei, fără a se sili să înșele judecata. Este un vers vorbit sau, dacă versul înseamnă negreșit și un patetism fals, nu e vers deloc. E o simplă îngrădire ce și-o impune autorul spre a condensa și simplifica ideea, spre a evita proclivitatea. Iar limba pe care o vorbesc oamenii *Letopiseșii*-lor, presărată cu arhaisme caracteristice, răsună vie, puternică, cuceritoare. Asprimea ei zugrăvește atât de bine asprimea vremurilor și a oamenilor care au susținut-o.

Cu toate acestea *Letopiseșii* s'au născut într'o zodie nenorocoasă. După ce ani de zile s'au lovit de indiferența directorilor, acuma au întâmpinat boclucurile unei stagiuni încurcate. După ce ani de zile a așteptat focul rampei, acuma au venit totuș nepregătiți în fața lumii. Încât ceace am văzut, nu sunt *Letopiseșii*, ci doar o slabă indicație de ceea ce ar putea fi. Astfel în ce privește interpretii, trebuie să ne mulțumim cu prorocirea că d. Nottara va fi un Ion-Vodă măreț când va încheia într'un tot conturat mișcările amănunte pe care ni le-a arătat acuma, când deci va întrupa pe deplin concepția pe care azi nu ne-a dat decât s'o întrezărim; iar d. Dușulescu va avea în Ion Golia o creație puternică, poate cea mai bună din toată cariera d-sale.]

Vorbim în viitor. Când ai de-a face cu o operă ca *Letopisești*, ți-e îngăduit să vorbești de viitor. Asemenea opere nu pierd nimic așteptând. Vremea le sporește prețul. Va veni o vreme și pentru *Letopisești*, o vreme care să-i prețuiască cum se cuvine și să-i realizeze teatralicește cum se cade. Poate că vremea aceasta nici nu e așa departe...

L. REBREANU

CRONICA IDEILOR

O ideologie feminină. — Noua feminitate ¹⁾

Nu creațiunea vom discuta-o în opera d-nei Papadat-Bengescu (e acesta un punct de program). Creațiunea poate să sufere : o organizație oarecum laxă a amănuntelor ; oarecare asprime a formei. Ideea, atitudinea intelectuală și o nouă orientare a sufletului feminin, ce se desprinde din paginile încărcate, mobile totuși, ale *Apelor adânci*, sunt, dimpotrivă, totdeauna interesante.

D-na Papadat-Bengescu a creat o *ideologie feminină*. Noțiuni ce se exclud, apropieri neîngăduite, — dacă posibilitatea și legitimitatea împreunării lor o căutăm pe suprafețele liniștite ale logicii obișnuite. Sunt însă și altfel de logici: există o logică a instinctului, există una a pasiunii. Bănuim un determinism și furtunei, închipuim o cauzalitate a valului. Pe terenul acestora d-na Papadat-Bengescu și a ridicat edificiul său ideologic. Din încercarea de a motiva capriciul, din străduința de a lumina inteligibil aprehensiunea, ideologia *Apelor adânci* își primește caracterul. O Cassandra dedublă de o analistă!

D-na Papadat-Bengescu pornește, oricând, dela una din numeroasele contingențe ale vieții. Un gest, o privire, nemișcarea chiar fi dă prilejul de a săpa în adâncime, adânc până la ultimele straturi etice ale ființei noastre, purtând cu sine, în conturnata scoborâre, lumina străbătătoare a Scafandrierului : inteligența sa. Fărămele neînsemnate ale existenței capătă un înțeles ; absurdul se motivează. E o expediție proprie sufletului modern.

Am spus : un gest, o privire, nemișcarea E semnificativ și aproape înduioșător lucrul acesta. În afară de întretăierea furtunatică a curenților sociale, închisă în mucenicatul ei de așteptare, rugă și veghere, veșnic puse femcea, în fața universului, o conștiință singuratică. Sub vidul unei asemenea eupole, șoapta însăși se amplifică în unde solemne și năvălitoare. De aci pentru o conștiință feminină, importanța, adeseori exclusivă, a faptului mic. Cancanul, la inteligențele superficiale; meditația adâncă și resemnată, la sufletele cuprinzătoare.

Dar această aplicare analitică a femeii și asupra propriilor ei taine! poate fi o primejdie. Charles-Maurras (în *le romantisme féminin*) a crezut-o. Examinând produsul ultim al literaturii feminine, criticul francez constată o orientare individualistă și anarhică, „prestigiul eului“, cu întreg convoiul său de particularități exhibate cu cinism, „Profanațiunea“ și „săcătuirea“ la capătul noii direcțive. Taina trebuie să rămână taină ; puritatea instinctului se alterează sub soarele cunoașterii. „Nu e oare nici un neajuns pentru ele și pentru lume, de a face un sistem, o obișnuință și aproape o meserie din ceea ce natura ne oferă mai spontan, bătaia unei inimi?“ și încheie : „Această varietate de feminism e cea mai strălucită dar cea mai amenințătoare pentru întreg neamul omenesc. Sub pretextul creșterii unei juste și utile influențe a femeilor, aceasta o diminuează, o anulează chiar. Geniul feminin revine asupra

1) Cu prilejul volumului *Ape adânci* de d-na Hortensia Papadat-Bengescu.

lui însuși și se pune în formule pentru a se cunoaște și a se descrie. El nu mai iubește. În loc de a iubi el cugetă iubirea și se cugetă. Iar cuvintele lui Maurras se pot aplica și la noi. Se infiripează, sub ochii noștri, o literatură feminină românească. Aceasta, ridicându-se mereu deasupra nivelului comun realizat de bărbați, nu poate scăpa niciunei priviri. Dar tocmai unanima aspirație a sufletului feminin, în alte părți ca și la noi, dovedește formarea unei noi feminități (ceva cu totul osebit de agitația puțin ridicolă și de speța de mondenitate care se numește *feminism*). Femeea vrea să-și creeze un destin conștient. Nu cred ca menirea ei să fie păgubită. Apreciem siguranța funcționării instinctului; știm însă că inteligența îi adaugă noblețe. O frumoasă proastă, — oricât de calde ar fi îmbrățișările sale, oricât de bogate darurile ei, — are ceva din spaimile creațiunii începătoare. Omul nu e încă deplin om. Sunt două straturi diferite de existență, — juxtapuse dar nu încă organizate. Ființa leșeză și opacă a începuturilor trăește neătarnată sub masca omenească. Existau în vârstele geologice (ținuturile calde și umede ne mai oferă încă exemplare) plante grase, cryptogame cu țesuturi aproape animale. Te apropii de ele cu împotrivire. Simți că vietatea haotică se va smulge de odată; o pasăre archeopterix bătând năucită din aripi. E spaima misterului organic și scârba fecundărei cu spasme greoaie. La jumătate de drum, lipsește încă noblețea regnului superior. Din hibriditatea instinctului omenesc, neumanizat, nouă feminitate vrea să se smulgă.

TUDOR VIANU

CRONICA ARTISTICA

Expoziția Societății „Arta Română“

II.

Momeala fanfarelor confecționate — în redacții — din tuburi de gazete care vesteau sosirea Craiilor noi ai «Artei Române» ne-a târât până în întunericul de cavou, al expoziției, luminat de o candelă electrică cu abajur de „tulle“, unde tronează pe pedestal de lemn „Zeul Războiului“. Aci glasul fanfarelor se stinge, în ritm de marș funebru, iar sufletele artiștilor prinse în vraja cabalistică a cadrelor cu pânze, de pe pereții din jur, se irosesc, cu miros de ulei, în neant.

„Războiul“ d-lui *Paciurea* domină expoziția. Pe d. *Paciurea* îl frământă problema imaterialului. Problema eului său artistic căruia îi caută o expresie plastică cu elemente luate din materialul brut al naturii. Acesta e coșmarul conștiinței de sine care turbură sufletele artiștilor din epoca noastră: Rodin și alții au suferit aceleași dureri. Și numele lui Brâncuși trebuie să-l scriem aci. D. *Paciurea*, vizionar, spiritualizează materialul, anulând, pe cât posibil, descripțiunea plastică — planuri și forme — prin reducerea liniilor constructive la maxima simplitate, și prin animarea formei printr'o tehnică de o subtilitate tactică extremă. În subconștientul sufletesc al artistului se agită forme, culori și sunete, care, atunci când artistul încearcă realizarea lor — în cazul sculptorului, plastică — nu pot fi prinse în forme materiale definitive; sunt „Himere“. Forma vagă prinsă într'un rafinat și voluptos ritm de linii fluide e singura expresie plastică posibilă.

Dela d. *Paciurea* până la d. *Han* trecem râuri și pustiuri, trecem

printre sârme ghimpate și adăposturi răsturnate unde soldații români făuresc din acțiuni militare mărunte o epopeie mare. Dar nu.. ne-am înșelat, am nimerit într'un atelier de sculptor unde soldații „pozează“ de-a „eroii“. D. Han redă exact „modelul“ fără să evidențieze elementul pasional care e motorul dinamic al unei acțiuni. Energia sufletească, care nu a devenit, încă, pentru d. Han, un eveniment sufleteț, e absentă. „La Marseillaise“ de Rude e un exemplu celebru de felul cum se fac astfel de lucrări. Figurile care înfățișează scene de repaos sunt mult, mult mai reușite; lor li se potrivește și remarcabila tehnică impresionistă, întrebuițată: creșturile hainelor, detaliile, cu un cuvânt mărunțșurile aspectului pe care le prezintă subiectul, îl interesează grozav pe d. Han. Noi credem că talentul d-sale are alte latitudini și nu poate fi pus în serviciul zeului Marte și nici în al lui Vulcan.

În pictura românească, până azi, nu am avut școli sau curente, adică artiști cu un crez artistic comun. În ultimii ani s'a observat prezența unui asemenea curent între artiștii mai tineri. Cauzele și natura acestui curent cât și efectele, influențele reciproce, în particular și în general pentru arta lor, ar merita un studiu special; noi ne mărginim să constatăm prezența lui. Unii din reprezentanții acestui curent se află, acum, la „Arta Română“, de pildă: d. Ressu care e un temperament puternic, cam sumar, cam rezumativ — câte odată până la schematic — în desen și culoare. Figurile vigurose desenate și realist văzute și pictate, stau parcă în gol, nu se leagă cu fondul din cauza lipsei de unitate a materiei colorate; figurile sunt compact pictate, fondul e neconsistent și colorile distonează din ambianța lor coloristică, de multe ori. Formatul dat subiectului — la vatră — e cu mult prea mare, o pânză aproape goală cu un ghem roșu, femeia, jos la dreapta. Cele două peisaje, în schimb, se „țin“, se leagă, ca chiag coloristic. Valoarea pur picturală a acestor lucrări e superioară celorlalte. Calitățile d-lui Ressu sunt: claritate în expunerea subiectului prin desen și culoare. Din conturarea suprafețelor și formelor rezultă o schelă solidă și bine echilibrată a compoziției. Desenul și culoarea accentuează esențialul, devin astfel foarte expresive: fiind născute dintr'un sentiment grav și sever.

D. *Theodorescu-Sion* se învârtește în cerc vițios când caută să stabilească un compromis între suprafețe și formă, pentru obținerea unui efect decorativ, prin accentuarea conturului. Apeceperea lucrurilor din natură la d. Th.-Sion e înainte de toate plastică, formală iar nu decorativă, plană: de aci, lipsa de claritate în expunerea subiectului, lucrurile se înghiesuesc în spațiu, planurile din fund cad peste cele din față.. Tumultul și agitația astfel sunt inevitabile și nu pot fi reținute prin zăgazul conturului. Tablourile sunt însă coloristic și ca păstă bine încheiate și lucrate cu brio, într'un ritm de pensulă unitar și vertebrat. Colorile nu distonează nici odată. „Soldatul cu mitraliera“ e o bucată concludentă pentru calitățile d-lui Th.-Sion.

Cele spuse se potrivesc pentru toate trele, ipostasele tehnice în care se prezintă d. Sion, conform tradiției d-sale, și azi.

Pentru unii pictori talentul se rezumă la dificultatea de-a găsi «o paletă» și o tehnică, adică: o tonalitate coloristică și un procedeu de mecanică picturală. D. *Cornescu* ie-a găsit pe ale lui Luchian; o spune dânsul franc și cinstit. Intervin în opera sa și influențe din Orientul depărtat. Toată pictura modernă din occident, de altfel, se resimte de aceste influențe. Pentru noi, faptul acesta nu constituie o inferioritate

artistică. Dinpotrivă, socotim că influențele contribuie la dezvoltarea *unui talent*. Ele se văd și la toți pictorii noștri; dacă le menționăm la d. Cornescu, e din cauza că i s'a făcut, din acest fapt, o vină și noi dorim să oferim unei conștiințe de artist un punct de raziim. În ziua când influențele vor fi covârșite de afirmarea personalității sale, bătaia va fi câștigată și dovada făcută că d-sa nu e un «pasticheur».

D. *Dărăscu* e impresionist, deci din multiplele înfățișări ale naturii caută să exploateze efectele coloristice provocate de schimbările atmosferice. Le găsește pe «calea Victoriei»; din două trei colori dominante, cărămiziu, vântat, negru, face senin și ploaie. Nu credeți? Dovada: pe timp frumos oamenii, din tablouri, n'au, pe ploaie au umbrele deschise. De ce culoarea nu se schimbă odată cu schimbarea atmosferică? Vedeți că d. *Dărăscu* are și d-sa, achiziționată de câțiva timp, «o paletă» Chia-gul pictural, adică construcția coloristică e admirabil de bine legată și îi este lucrul principal; deocamdată, pentru d-sa, subiectul pe care îl reprezintă e lucru secundar; nu uitați că pentru impresionist, subiectul e sincromia colorilor. În tabloul care reprezintă vase cu pânză, pe mare, viziunea colorată e sigur și energic exploatată și chiagul coloristic bine înche-gat. În «Veneția» culoarea e vântată și cărămizie, peste tot, și e destrămat construit în coloare. Cauza: inegalitate în sentiment.

Figurile, din tablourile în ulei ale d-lui *Teișanu*, stau afectat în poze nemotivate sufletește; efectul lor ar vrea să fie decorativ, forma e însă caligrafic desenată și prea plastic reliefată pentru fondul plat și fără spațiu. Luminile și reflexele lor sunt așezate ascuțit și le dau un aspect de obiecte confecționate din tinichea. Aquarelele, în schimb, au ritm în liniile de compoziție și sunt strict decorativ concepute; accesoriile subiectului: nori, perburii, flori, etc. au și ele un ritm ornamental care dă deslegare unui sentiment de serenitate placidă, ascunsă și în armonioasa acordare coloristică. Sunt, aceste lucrări, tot ce am văzut mai bine de d-sa.

Am avea cuvinte bune de spus despre realismul d-lui *Dumitrescu* care e de un primitivism sufletesc mișcător în «Victimile aeroplanelor». De d. *Tomită* care ne dă picturi ce sunt, în fond, desene cu o nuanță de ușoară intelectualitate. Așteptăm să vedem mai multe lucrări de d-lor. De d. *Bunescu* care exprimă potolit și simplu natura împletită și abreviat colorată, pe o fină rețea a desenului; dar despre d-sa, care are o expoziție personală, vom vorbi pe larg, altădată. De d-l. *Bulgăraș*, că ne sugerează o întreagă estetică de bușoar și salon care ar putea fi elaborată de un fotograf de marca «Reutlinger-Paris» pentru uzul burghezilor, «afinați» și spre deliciul fetelor de pension care desinează «capete de expresie». Helleu ar putea da multe sfaturi bune d-lui *Bulgăraș*, cea ce nu-i constituie nici lui Helleu vre un merit artistic deosebit; de d. *Ionescu Doru* că, deși pictura d-sale prezintă culoarea cu relief de un centimetru, nu ne poate ascunde lipsa de relief personal, lucru ce ne desarmează. D. *Macedonski* nu a mai lucrat, se pare, de câțiva ani, căci expune mereu același «Muzicant Craemer» ce stă să cadă, de pe fondul de gobelin, afară din ramă. D. *Gheorghiu* de ce nu ne dă o expoziție de lucrări decorative în felul „Proorocului Osee”? De d. *Tomescu*.. De d. *Solaro*...

Am trecut pe lângă toți aceștia, în fugă, pentru că spațiul ne lipsește și ne vedem cronicale distanțate de expozițiile ce se succed veriginos, cerând, toate, a fi cel puțin notate.

De altfel ne ocupăm de fiecare, în măsura în care isbutește să ne impresioneze. Cum artistul, din natură, așa noi, ne alegem, din opera artistului, lumina și umbra cu care interpretăm personalitatea lor artistică.

Din aceasta mărturisire ne facem un crez și o mândrie.

F. ȘIRATO.

Insemnări informative

Luceafărul (Anul XIV, —7) No. 8 are o gingașă „Dimineață de Mai” a talentatului poet Nichifor Crainic și o povestire interesantă a d-lui Corneliu Moldovanu, alături de niște „insemnări din campanie” de-ale d-lui Sandu-Aldea în care zadarnic ai căuta pe cel ce a scris odinioară „In urma plugului”. Curioasă e caracteriz reea lui Ilarie Chendi, mai ales citită în „Luceafărul”: „Un spirit subteran, de urzitor ce-și șterge urmele pe unde merge... etc.” R.

**Floarea Ciocoeșului, urz li odo-
beștene** de G. Paraschivescu. — Un volum de nuvele inedite de un scriitor necunoscut, căci nu e nevoie de spirit epigramatic pentru a defini astfel un volum de nuvele publicate mai întâi în *Convorbiri literare*. După o veche tradiție a bătrânei reviste — păstrată cu sfințenie și de Maiorescu — *Convorbirile* nu sunt citite nici chiar de patronii lor. Pe biuroul lui Maiorescu se putea vedea totdeauna o colecție netăiată a *Convorbirilor*, pusă cu ostentație sub ochii vizitatorilor. Bunicul voia să-și arate astfel părerea despre epigoni...

Nuvelele d-lui Paraschivescu meritau să fie cunoscute chiar de când se publicau în *Convorbiri*. D. Paraschivescu e un scriitor cu viziune matură. Am putea spune chiar viguroasă. Eroi lui se desprind viu: autorul îi iubeste și-i însufletește. Se mișcă; îi crează deci și pe dinăuntru. Defectul scriitorului stă numai în încordarea stilului. Găsim în el o căutare de naturaletă, în adevăr, supărătoare. Nu numai cuvintele sunt cu un parfum de arhaism și de rusticitate, ci chiar și orânduirea lor este silnică și afectat plastică. Defect do om

matur și cult, venit târziu la literatură. Altfel, de pe acum, d Paraschivescu e scriitor format ce-și va câștiga un loc în proza noastră atât de fugitivă și fragmentară. Din volumul lui îi bănuim o seriozitate în fața vieții. E. L.

Palatul de Justiție (Anul II No. 9, 15 Martie 1919). — Alături de revistele de drept, cari conțin pagini de doctrină și de jurisprudență, publicațiunea aceasta își are rostul ei aparte, ocupându-se de interesele profesionale ale avocaților și magistraților

O mai mare alegere a articolelor și mai multă concisiune a stilului — însușire pe care avocații n'o prea cunosc — n'ar strica acestui organ, care e scris și care se adresează unei pături intelectuale. Pe lângă materialul obișnuit, revista începe să publice în supliment, *Buletinul Broului de Ilfov*, care cuprinde dările de seamă ale ședințelor comisiunilor legislative, cari își propun reorganizarea corpului avocaților asigurând o selecțiune a elementelor prin înființarea stagiului efectiv și a examenului, cât și revizuirea și unificarea legislației pentru toate ținuturile românești. n alcătuirea comisiunilor, însărcinate cu o atât de însemnată operă, n'ar fi trebuit să lipsească pe lângă reprezentanții barourilor din toate părțile țării întregite, și cele mai de frunte personalități din magistratură sau dintre universitarii juriști. De sigur că ar fi de dorit ca statul să dea sprijinul oficialității, moral și material, acestor comisiuni ca ele să lucreze la înfăptuirea unei opere într'adevăr trainice. A.R.-T.

Păcate, schițe de războiu de B. Luca 1916—18. — Schițele d-lui Luca au meritul de a fi trăite—

și redată într'un chip simplu și brutal. Retorismul și poezia convențională cu care e îmbrăcat răsboiul de către cei ce-l descriu — instalați acasă, la gura sobei — lipsesc aici cu desăvârșire. Imaginile ori senzațiile sunt de o realitate aproape jignitoare. Tabloul sinistru ale retragerii, sau zbulciumul vieții în refacere și pe front sunt zugrăvite plastic. („*Innapoi*” ori „*Exantematic*”).

Adezea — prin anumite amănunte — d. Luca se depărtează mult de artă (*Din „poezia” frontului*); dar și atunci simțim o durere profund umană.

Sunt bine prinse și câteva momente comice ale vieții de mobilizat (*Popa regimentului* — *Idilă*). „*Golgota*” — *Versuri* — de B. Luca 1916—1918. — Versurile d-lui Luca au și ele păcatul „*Păcate-lor*”. Prin imagini prea „reale” se depărtează de adevărata artă; și lucrul acesta strică mai mult unei poezii decât unei schițe. Gitez.

Convoaie lungi

De-ologi, de ciungi

Cu carnea putredă de brâncă,

Cu rone săngerându încă.

Invălmășală de-ofițeri, soldași.

La fel de hâzi flămânzi și degerați

(La triaj)

Multe din bucățile „*Golgotei*” nu sunt decât versificarea unor impresii zugrăvite în „*Păcate*”. Un fel de *Darwinism* poetizat și, prin aceasta, înduioșător se întrezărește în câteva fragmente:

Când soarele apune.

Pornim echipe spre cătune

Pentru pradă,

Și cum ne furișăm în neguri

[prin ogradă

Cu pași de lup, cu ochi

[scăpărători

M'am pipăit de multe ori

Să mi caut urmele de coadă.

(Metempsicoză)

În alte poezii ne sunt redată bine descurajarea și saturația unei vieți ucigătoare prin monotonia ei:

Aș vrea să pierd din simțuri câteva

Și creerul să se destrame;

Să mă prăvăl inert în infinit.

În foc, în frig, în foame,

La miază-noapte-apus ori răsărit,

aceiaș sarbăodă povetse:

Tot drumul spre Golgota este.

(Al 6-lea)

„*Golgota*” pierde mult prin forma d-lui Luca. Poezia este înainte de toate o exteriorizare. De simțit, simt mulți oameni — ca să nu zic toți, dar uaul singur redă simțirea lui într'un mod artistic. Acela e poetul. Și forma poeziei d-lui Luca e greoaie, e obositoare, e neartistică.

Hotărât lucru: haina decadentismului nu stă bine nici unor impresii produse de apropierea imediată a morții.

Acolo unde d. Luca se desbracă de această haină (*Darwinism*, „*Atavism*”) ne dă lucruri frumoase.

V. M.

Cazul C. Sandu-Aldea. — În două numere din „*Luceafărul*”, d. Sandu-Aldea își publică amintirile din campanie sub titlul „*Insemnările unui ofițer de rezervă — Curatul adevăr*.” Amintirile acestea, care prin intimitatea tonului și conținutului lor pot fi interesante cel mult pentru autor și pentru cei din jurul d-sale, însă deloc pentru cititorii care nu-l cunosc personal, au fost desigur publicate de „*Luceafărul*” numai fiindcă d. Sandu-Aldea e un nume și mai ales un vechiu colaborator.

Spicium la întâmplare câteva pasagii: Autorul se scaldă în Putna, se taie la talpa piciorului drept și... «mă târâsc cum pot până la grup și acolo mă descalt, *imi spăl bine rana cu apă caldă și cu săpun, apoi o pensulez cu tinctură de iod și o leg strâns*...” „Piciorul drept mi s'a umflat și nu mai pot încălța cisma. Merg cu piciorul stâng în cismă și cu dreptul în pantof. Sunt bun de fotografiat... Vântul s'a mai demolit. *Am încălțat cisma dreaptă*.” (Acesta în ziua de 21 August 1916)... „Aci mi s'a oferit lapte bătut de la prințul Știrbey. *Am băut două pahare, căci era în adevăr foarte gustos*...” „Surioarele camaradului Rarincescu îmi oferă flori, *ceace mă înduioșează foarte mult*.” Etc., etc. Nu știu dacă cititorii „*Luceafărului*” au gustat „insemnările” acestea; sigur este însă că d. Sandu-Aldea, scriitorul care desigur mai ține încă la bunul său renume, păgubește publicându-le.

Al. Dem. M.

A apărut No. 4 din

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Cu următorul sumar :

„Jalnică Moldovii întâmplare“.	E. Lovinescu
Prometeu (tragedie în versuri)	
act. I.	Victor Eftimiu
Rozmarinul (nuvelă)	Constanța Marino-Moscu
Păpușei (poezie)	Alexandrina Scurtu
Verhaeren	Elena Farago
Două momente mari din „Jalnică Moldovii întâmplare“ :	
10 Mai 1917	Radu Cosmin
Sosirea voluntarilor ardeleni și bucovineni	Al. I. Stamatiad
Rugăciune (poezie).	E. Lovinescu
Epopea Ceho-Slovacilor	
Mișcarea literară	Literatura de războiu Note de închisoare de D. N. Burileanu
Mișcarea dramatică	Rozina de Claudia Miliian-Minulescu.
Documentele vremel.	Prizonierii români în Bulgaria. Cei doi oameni ai războiului. Teroarea bolșevică

Abonamentele se fac la **Librăria ALCALAY & Co.**

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 3